

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Graffiti, umění nebo vandalismus?

Vypracoval: Artur Tereščenko
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 31. března 2014

.....

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu této práce Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytování rad a podnětů při psaní této bakalářské práce. Dále pak chci poděkovat respondentům, kteří se mnou byli ochotni zapojit se do výzkumu. Následné poděkování patří JUDr. Anně Havlíčkové za případné rady, podněty a ochotu při psaní této bakalářské práce a mé ženě, Markétě Tereščenko Havlíčkové, za trpělivost při psaní této práce a studiu na VŠ.

ANOTACE

Cílem této bakalářské práce bude provedení výzkumu, zaměřeného na komparaci názorů na graffiti. Autor shromáždí pohledy na graffiti od různých respondentů, jichž se tento fenomén dotýká. Například: graffiti z pohledu policie, zástupců škol či veřejné správy, středoškolské mládeže či samotných reprezentantů této subkultury. Práce může svým zaměřením přispět k pochopení různých náhledů na danou problematiku. Závěrem práce autor shrne do formulování možností využití informací o graffiti v rámci prevence kriminality na středních školách. Například může být součástí výstupu práce představení preventivní aktivity na dané téma.

Klíčová slova: mládež, subkultura, vandalismus, graffiti, umění.

ABSTRACT

The aim of this thesis will conduct research focused on a comparison of views on graffiti. Author gather views on graffiti from different respondents affected by this phenomenon affects. For example: graffiti from the perspective of the police, representatives of schools or public administration, high school or youth themselves representatives of the subculture. The work may help to focus their understanding of different perspectives on the issue. Finally, the author summarizes the formulation to utilize information about graffiti in the prevention of crime in secondary schools. For example, it may be part of the output job performance of preventive activities on the topic.

Keywords: youth, subculture, vandalism, graffiti, art.

Obsah

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. Úvod do graffiti.....	7
1.1. Pojem graffiti	7
1.2. Historie graffiti ve světě.....	9
1.2.1. Graffiti v USA.....	9
1.2.2. Graffiti v Evropě	10
1.2.3. Počátky graffiti v ČR	11
1.2.4. Historie graffiti na Slovensku	12
2. Graffiti jako sociopatologický jev.....	14
2.1. Vandalismus.....	14
2.2. Subkultura	17
2.2.1. Sprejerství a graffiti.....	17
2.2.2. Latentní kriminalita	19
2.3. Potírání trestné činnosti graffiti.....	20
2.4. Přehled trestní odpovědnosti za graffiti u nás a ve světě	21
3. Prevence kriminality a delikvence	23
3.1. Delikvence a prevence	23
3.2. Preventivní program sociálně patologických jevů	24
3.3. Problémy realizace školní prevence.....	26
3.4. Prevence graffiti	27
II. PRAKTICKÁ ČÁST	30
4. Dotazníkové šetření.....	30
4.1. Metodologie výzkumu a výzkumná otázka.....	30
4.2. Prezentace dílčích výsledků	31
4.3. Rozhovor s reprezentantem subkultury graffiti.....	36
4.4. Shrnutí.....	37
4.5. Závěry praktické části	38
5. ZÁVĚR	39
6. Použitá literatura	41

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je „Graffiti, vandalismus nebo umění? “. Jedná se o jev aktuální, i když ne zcela nový. Otázka, která je v názvu této BP je nejspíš neřešitelná, přesto lze již nyní říci, že pokud graffiti zasahuje do veřejného prostoru a proměňuje jej, tak již tento fakt stojí za zamyšlení. Za druhé, neméně podstatné je to, že autoři jsou, až na výjimky, kriminalizováni, bez ohledu na to, zda se jedná o školní mládež, anebo o zkušené a ostřílené writery. Proto druhým cílem, tím podstatnějším, je ukázat na způsoby, jak sprejerství jako trestné činnosti předcházet. Tato stručná úvaha pak definuje strukturu práce. V první části je představen fenomén graffiti a to od výkladu základních pojmů a technik, přes jeho historii ve Spojených státech a Velké Británii, až ke graffiti v České republice. Vždy jsou zmíněni nejvýznamnější tvůrci i jejich dílo. Smyslem této části je, aby čtenář porozuměl tématu v celé jeho šíři a nejen jako vandalství se sprejem v ruce.

Na úvodní část navazuje kapitola představující druhou stránku problému, totiž sprejerství jako projev vandalismu. S ohledem na ustanovení zákona je na sprejerství nahlíženo jako na trestný čin mezi jinými trestnými činy a je o něm řeč jako o něčem, čemu je třeba předcházet, čemu je třeba se bránit a především před čím je třeba bránit mládež, která je touto delikvencí ohrožena nejvíce. Na tuto kapitolu pak navazuje třetí, která se zabývá prevencí socio-patologických jevů ve školách a přípravou plánů minimální prevence.

Metodologicky se k výše stanoveným cílům hodí metoda analýzy textů a deskripce zkoumaného jevu. Naopak v závěrečné části, jejíž těžiště spočívá v dotazníkovém šetření, které bylo provedeno na vybraném vzorku respondentů, se jako vyhovující ukázala metoda kvalitativní.

V závěrečném shrnutí je pak stručně předložen výsledek analýzy dotazníkového šetření a je naznačen způsob, jak zmíněné trestné činnosti předcházet. Seznam literatury použité a citované v této práci se nachází na konci. Součástí práce je také příloha, která obsahuje fotodokumentaci ilustrující jednotlivé druhy graffiti na území města Plzně. Jednotlivé obrázky pocházejí z mé sbírky a pořizoval jsem je v průběhu několika posledních let.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod do graffiti

1.1. Pojem graffiti

Graffiti je v obecném smyslu druh výtvarného projevu, pracující po většinou ve veřejném prostoru, technikou nanášení barev, často ve formě spreje nebo fixy, případně škrábáním, leptáním. Vychází z původního řeckého slovesa γραφειν (grafein), psát. Graffiti se stalo jedním z původních pilířů kultury Hip hopu, označované za kulturu protestu. Když se podíváme na graffiti bez zřetele na Hip hop jako takový, lze graffiti vnímat jako městský folklór ulice plný barev. V mnohem pozdější době je graffiti zdokonalováno o další techniky a stává se určitým způsobem vyjadřování, kdy následně přechází a plyne a stává se z něho street artem¹ čili pouličním uměním.

Podobně je to vnímáno i v knize *Kmeny*, kde autor Wladimir 518 uvádí, že prvotní myšlenka sprejerů nejspíš byla, že si chtěli svým způsobem označit svá území, proto se rozhodli vytvořit svůj podpis a umístit jej na zeď. Touto jednoduchou myšlenkou podpisu a tím stvrzení uvědomění si vlastní existence v toku času – se přeformulovala a získala tak dnešní podobu. Z graffiti se postupem tohoto času stalo silné medium, jímž jde poukazovat na tento nám nepochopitelný život. A díky tomuto na české scéně, nejvíce však v pražském prostředí, se tato situace vyústila a dalo by se říct, v jednu z nejlepších a nejoriginálnějších evropských graffiti scén.

Graffiti tak, jak je chápeme, je již několik desetiletí celosvětovým fenoménem, ze kterého se postupně stal „sprejerský průmysl“.²

Dá se tedy říci, že kromě nanášení na zeď, ať už fixem, nebo sprejem, aplikují sprejeři své výtvary též na automobil, sklo, vlak, tramvaj a kamkoliv jinam kde to ostatní sprejeři dokážou co nejvíce ocenit. Velkou pomocí sprejerům při tvorbě graffiti jsou též šablony. Šablony jim ušetří mnoho práce. Graffiti slouží pouze jako propagace sprejerovy přezdívky nebo názvu skupinky sprejerů, za graffiti proto nemůžeme považovat například nápisy jako Havel na hrad, Servít je vůl, nebo nasprejované na zdi ženské či pánské přirození. To už je spíše projev pouhého vandalství. Protože je graffiti

¹ Svět plný barev. Online na: <http://ulice-grafity.webnode.cz/grafity/> [cit. 2013-10-29].

² BROŽ, V., SOUČEK, T., VESELÝ, K. *Kmeny*. Praha: Big Boss 2011, s. 37.

ve většině případů vytvářeno nelegálně (např. na domech, dopravních prostředcích apod.), jde o jednu ze závažných forem vandalismu, která je v České republice a nejen v ní, velmi rozsáhlá, je označována právem za trestný čin. V ČR je za graffiti možno uložit trest až na 6 let vězení.

Jednu z charakteristik graffiti podává autor bvgraffs jako: „*Fenomén graffiti... ač nenáviděný a potíraný, nelze mu upřít jedno - je odpovědí, reakcí na dnešní svět, společnost, architekturu. Urbanizace, nové materiály, jako beton a kov, šed', velké, prázdné plochy bez života... taková jsou dnešní (nejen) velkoměsta. Stejně jako se málokdy občanů ptají, v jakém prostředí by chtěli žít, tak si fenomén graffiti našel místo jako spontánní postoj k prostředí, ve kterém dnes žijeme. Neklade si za cíl pouze asociální ničení, ve své podstatě se jedná o projev lidskosti v pustině a prázdnotě, stopu života tam, kde architekti svými projekty sídliště, nadjezdů, podjezdů, tunelů či administrativních budov život vymýtili.*“³

Každá subkultura, graffiti subkulturu nevyjímaje, si vytváří svůj vlastní jazyk, slovník, jehož účelem je předně kódovat vlastní sdělení před nezasvěceným a nezvaným posluchačem a dále pak zjednodušit si vlastní komunikaci užíváním jasně definovaných znaků, respektive slov. Za tímto účelem je zde předložen stručný náhled do slovníku tvůrců graffiti.

Člověk vytvářející graffiti je WRITER, v ČR také nazývaný grafit'ák či sprejer. Ke svému malování používá CAN, plechovku spreje, na které lze měnit trysku – CAP různých velikostí, dle svých potřeb. CREW je skupina tvůrců graffiti, kteří tvoří svá díla společně, někteří jsou členy několika skupin najednou. Dost jich však tvoří zcela individuálně, skupiny si konkurují, avšak v ČR nepanuje mezi sprejery tak tvrdá rivalita jako třeba v USA. Negace jsou nejčastěji vůči vandalům, které nazývají writeři různými vulgárními názvy, nejčastěji TOY, což znamená též začátečník. Od začátečníka se očekává, že se bude stranit a učit se někde, kde to není tolik vidět, aby nekazil pověst skutečným writerům. Z většiny začátečníků se stává XEROXBOY, začátečník, který kopíruje styl. Dnešní doba postrádá respekt, úctu a často i inteligence sprejerů. Schází jim GURU. Člověk, učitel, který by začínající Toye naučil slušnému chování a zasvětil by je do tajů graffiti scény. Většinou pak vytváří pouze TAG, podpis writera, čím víc jich je a všude, tím lépe. CHROM je stříbrný graffiti, většinou obtáhnutý černým

³ *Graffiti a metro – jak to vzniklo.* Online na: www.bvgraffs.estranky.cz/clanky/zajimavosti/graffiti-a-metro-jak-to-vzniklo, [cit.dne 2013-10-29].

sprejem. THROW-UP je vývojový stupeň písmen, které dostávají trojrozměrný prostor, avšak písmena zatím - jde o specifický styl písmen, proces malování by neměl trvat déle jak dvě minuty a bývá často proveden jedním tahem pomocí spreje, kladen důraz na jednoduchost. BOMBING je rychle udělané, neplánované graffiti. PIECE jedná se o velký, propracovaný, barevný graffiti. K tomu používají crews, předem připravený SKETCH neboli skici. PANEL je sprejerské nebe, jedná se o sprejování na vagony, nebo jiné dopravní prostředky. WHOLE CAR je celý vagon, který se dále dělí na WHOLE TRAIN, celá souprava vlaku, metra a dále na END TO END, od shora dolů celého vagonu. ROOFTOP, graffiti na střechách. BACKJUMP, malování graffiti na dopravní prostředky za provozu. ONEMAN WHOLECAR – graffiti přes celý vagón, nasprejovaný jedním writerem, též považován za špičku nelegální graffiti tvorby.⁴

1.2. Historie graffiti ve světě

1.2.1. Graffiti v USA

Téměř na konci 60. let minulého století žil ve městě The City of New York mladý muž, který se jmenoval Demetrius, přezdíváný Taki. Tento mladík žil na 183. ulici, jeho práce byla jako pěší doručovatel zásilek a při jedné z mnoha pochůzek zaregistroval na zdi jednoho z domů nápis JULIO 204, který byl vytvořený sprejem. Téměř okamžitě si povšiml, že číslo za nápisem je číslo ulice, na které se nacházel. Okamžitě pochopil poselství toho, kdo tento nápis umístil na zeď tohoto domu. Netrvalo dlouho a Demetrius se vydal do zaměstnání, už byl vybaven sprejem a na prvním rohu nastříkal svoji odpověď: TAKI 183. Legendární tag byl tímto na světě, stejně jako zcela nová zábava a nový životní styl.

TAKI 183 nebyl zcela určitě jako první writerem, ale tento fenomén se pro něj stal natolik vážný a oblíbený, že se téměř fanaticky a bezostyšně začal podepisovat všude po městě, až se občané města začali ptát co je to za záhadu, a co tím kdo tohle sprejuje, chce říci? Netrvalo dlouho a o rozuzlení této záhady se postarali v roce 1971 noviny The New York Times, a tak z potomka řeckých přistěhovalců byla rázem hvězda. Jeho generace začala graffiti opracovávat, rozvíjet a kladla jim co největší důraz. Zpočátku

⁴ Slovník graffiti – viz příloha 2.

graffiti nikomu nevadilo, naopak na starých zdech New Yorku spíše vynikalo, ovšem později bylo writerům město malé, a tak se vydali malovat na soupravy newyorského metra. Jenže to už se obyvatelům tohoto města přestalo líbit. Bez ohledu na skutečnou hrozbu a míru společenského nebezpečí, začalo být graffiti velmi tvrdě potíráno a stíháno.⁵

1.2.2. Graffiti v Evropě

To, že umění graffiti se může stát velmi žádaným a vysoce finančně hodnoceným, lze doložit na příkladu Banksyho, tedy umělce, který se malováním graffiti proslavil a v dnešní době se tímto dokonce živí. Banksy se proslavil svým originálním a nápaditým přístupem k fenoménu graffiti. Přes všechnu tuto svoji slávu, Banksy i nadále zůstává v anonymitě, kromě tvorby píše také knihy jako například *Banksy - The Man Behind the Wall*, ve které vypráví svůj životní příběh, a *Wall and Piece*, která pojednává o jeho díle. Británie sice nebyla kolébkou graffiti, writerství je zde velmi živé a pocházejí odtud jak Banksy, tak King Robbo. Tito dva představitelé vedou spolu spor, který je fakticky sporem mezi graffiti a street artem. Graffiti jsou v Londýně v centru i na okrajích, ale nejvíc jich je na severu v Camdenu nebo Islingtonu a hlavně na východě ve čtvrtích Shoreditch, Hackney, Bethnal Green a v okolí Brick Lane.⁶

V Německu v devadesátých letech vznikl tzv. semi-wild style („polo-divoký styl“), který pracuje s překrýváním písmen a různými dalšími (třeba trojrozměrnými) „chytáky“ – u nás se silně kopíroval. Až poté čeští autoři objevili původní newyorský styl. Berlínské graffiti je dodnes největší inspirací pro českou scénu.⁷

Nejznámějším writerem našich západních sousedů je Zebster, který zahájil svoji kariéru sprejování v první polovině 80- tých let. Společně s Canem 2 založili svoji první crew sa (sure shock writers). Zebster je jedním z prvních writerů, který procestoval napříč Evropou a spojil writery z různých zemí. Je také odpovědný za vyvezení německých fat capů do USA a Evropy. Dříve byl členem cod (children of destruction) crew v New Yorku v roce 1990. Nyní také pracuje na graffiti knize rekordů a dodnes stále sprejuje.⁸

⁵ OVERSTREET, M. *In Graffiti We Trust*. Praha: Mladá fronta 2006, s. 5

⁶ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/138643-pocmarane-zdi-vyvolaly-v-londyne-umeleckou-valku/> [cit. 2013-10-29]

⁷ <http://www.gl.cz/ob-vrana/01.pdf> [cit. 2013-10-29]

⁸ *Legendy graffiti*. Online na: <http://www.feer.wbs.cz/Legendy-graffiti.html> [cit. 2013-10-29].

1.2.3. Počátky graffiti v ČR

Popularizaci graffiti v Česku umožnil od roku 1994 hudební časopis Poplife⁹ rubrikou Graffiti Art, později časopis o skateboardingu a snowboardingu Board¹⁰. Tím se výrazně zvýšil počet autorů a mohou tak vznikat četné skupiny (anglicky crew). Vznikají však třenice, a to jak ideové, tak fyzické, především mezi nováčky a starší generací: ideové o obsah díla – výtvarné umění versus syrové podpisové graffiti a fyzické konfrontace, ke kterému patřilo okrádání o spreje a potyčky o teritoria. Subkultura si také vydává magazíny o aktuálním dění. Mezi naše legendy graffiti patří Point, Cakes, Splash, ale jistě nesmíme opomenout Jana Kalába tvořícího od roku 1993. Je jedním z předních umělců graffiti v ČR a Evropě. Jako jeden z prvních z ČR se dostal v roce 2000 s Romeem a Ceyem do USA, kde tvořili svá díla na metrech. V roce 2001 udělal jako první ve světě 3 D graffiti.

V roce 2006 vznikla česká kniha *In graffiti we trust*, která sice vyšla v zavedeném nakladatelství, je ale určena především směrem dovnitř subkultury. Po roce 2007 narůstá obliba služeb fotoblogů, jako možnosti prezentovat svoje výsledky.

Graffiti je již několik dekad celosvětovým fenoménem, ze kterého se postupně vyvinulo něco jako „sprejerský průmysl“. Každoročně vychází množství tematických knih a časopisů, v každém velkém městě fungují graffiti shopy a obraty výrobců barev jako Montana nebo Molotow jsou astronomické. Mnoho writerů se živí zakázkami a někteří z části dokonce i volnou tvorbou pro galerii. Pořádají se celosvětové komerční soutěže typu Write4gold a funguje mnoho specializovaných webů. Otázka, zda je graffiti umění, nebo ne, nebo jestli je to snad dokonce zločin, už na začátku druhé dekadý nového tisíciletí zní poněkud anachronicky. S příchodem street artu – toho zjemnělého a pragmatičtějšího syna – se vše změnilo a z podceňovaného a mnohými opovrhovaného žánru umění ulice se stala módní „in“ záležitost. To vše je ve veřejném prostoru umístěné poněkud méně agresivně než klasické graffs. Street art je více přijímán jako legitimní umělecká disciplína a jeho projevy expandovaly do soch, objektů, videí nebo obřích nástěnných maleb. Hranice mezi pouličním a současným uměním téměř neexistuje, protože mnozí autoři street artu i graffiti vystudovali umělecké vysoké školy a ve značné míře dospěli ke stejným východiskům, postupům a kunsthistorické vybavenosti jako kterýkoli jiný „profesionální umělec“. Graffiti ve své puristické

⁹ Poplife - hudební magazín

¹⁰ Board – magazín o snowboardingu a skateboardingu v CZ a SK, včetně graffiti přílohy

podobě ale stále žije. Jedním ze základních hybatelů je touha soutěžit s ostatními, ovládnout teritorium, být stále lepší, zdolávat překážky a „dotknout se hvězd“. Je to ta archetypální, animální a zároveň transcendentální síla v lidech, ze které graffiti žije a co ho pohání.¹¹

V současné době lze v souvislosti s graffiti mluvit také o mural artu, což je umělecký směr, který se zaměřuje na velkoplošnou malbu na stěny ve veřejném prostoru. Z hlediska zákonů vznikají mural artová díla legálně a na objednávku, přičemž tento styl je z hlediska techniky tvorby charakterizován nanášením barev štětcem a válečkou, místo spreji a šablonami. Původ mural artu lze nacházet v Belfastu, kde tato tvorba byla součástí anarchistických, respektive republikánských projevů nesouhlasu s Britskou okupací. Mezi hlavní představitele této tvorby patří například Keith Haring, ABOVE, nebo Os Gemeos. V České republice se vyhlášeným centrem mural artu stala Praha 10 – Strašnice a mezi hlavními představiteli tohoto směru je třeba jmenovat Jana Kalábu.

1.2.4. Historie graffiti na Slovensku

Graffiti se na Slovensko, což v tomto případě znamená do Bratislavy, jako hlavního města Slovenské republiky, dostalo poměrně pozdě - začátkem roku 1995 ze sousední České republiky, která se stala zdejší scéně na delší dobu vzorem (co se týče stylů). Po městě se začaly objevovat první tagy a první barevné malby pod mostem Lafranconi. Jeden z prvních pieces namaloval Slimer již v roce 1994, ale za opravdového praotce bratislavských graffiti je považován Scott. Za několik let udělalo graffiti na Slovensku velký krok dopředu. Nejlepší writeři si mezitím vytvořili již své vlastní osobité styly, které se snaží dále rozvíjet a zdokonalovat.

Za vrchol bratislavské vlakové scény je považován rok 2000, kdy jezdilo nejvíce pomalovaných vagónů, což mělo za následek, že se v depech častokrát muselo malovat na již pomalované vagóny.

Rok 2004 byl poznamenán značnou medializací graffiti. Média a zástupci výkonné moci se snažili prezentovat tento umělecký směr v negativním světle a tím prezentovat nutnost zákona, který graffiti zařazuje mezi trestné činy s možností vazby. Postihy za graffiti nejsou ve světě ničím novým, stejně jako zákony proti vandalismu, ale i specializované policejní antigraffiti jednotky tzv. „Vandal Squads“ fungují už celé roky.

¹¹ BROŽ, V., SOUČEK, T., VESELÝ, K. *Kmeny*. Praha: Big Boss 2011, s. 38.

Slovenští writeři podobnou skutečnost v domácích podmínkách předpovídali již dávno, neboť úřady sice hlásají potřebu koncese a nastolení dialogu mezi samosprávou a writeri, avšak realita je častokrát zcela odlišná. Jedinou formou komunikace z jejich strany jsou dokola se opakující argumenty typu „Město muselo vyčlenit na vyčištění budovy tolik a tolik slovenských korun – EUR.“ Jinou formou diskuse ze strany úřadů jsou represivní opatření proti tomuto živému výtvarnému projevu, což problém zdaleka neřeší, protože potlačit, či zastavit graffiti, je v absolutní míře prakticky nemožné. Logickým následkem represí je tedy ještě radikálnější přístup již tak dost radikálních jedinců.

Graffiti je v první řadě o lidech, kteří jsou individualitami, stejně jako i celý tento směr je absolutně individuální záležitostí. Podobně jako v reálném životě, i zde každý odpovídá v první řadě hlavně sám za sebe, tím pádem si musí také každý sám rozmyslet, kde jsou pomyslné hranice, kam až je možné s graffiti zajít. Nyní, po letech, začíná i na Slovensku kulturní a umělecká obec respektovat graffiti jako renomovaný výtvarný projev. Stejně i tento vývoj se dal snadno předpovědět. Dnes, po čase a nutném vývoji, již tvorba domácích writerů nepostrádá kvalitu a originalitu potřebnou pro prezentaci v galeriích.

Po letech se Slovenské graffiti vyvinulo do skutečně obrovských rozměrů, které jsou většinové populaci nepochopitelné a na míle vzdálené. Tento novodobý umělecký směr přitáhl množství mladých lidí a tím rozvinul svá křídla do nejrůznějších směrů. Také si dokázali za krátkou dobu své existence získat uznání ve světě, čehož důkazem jsou stále pravidelnější návštěvy writerů ze zahraničí. Také mnozí slovenští writeři cestují po světě. Tímto svérázným způsobem reprezentují nejen sebe, ale i svou zemi.¹² Za zmínku stojí, že se jedná o zemi, kde se již od roku 2005 pořádá Graffiti Jam, který umožňuje mladým zájemcům o graffiti vyzkoušet si volnou tvorbu legálně a zároveň si v soutěži změřit síly s ostatními writeri.¹³ Je možné se domnívat, že i díky tomuto přístupu se z vyhlášeného Graffiti City opět stane „krásavica na Dunaji“.

¹² History of graffiti in Bratislava, online na: <http://www.artattack.sk/keysomatic/history.html> [cit. 2013-10-29]

¹³ Bratislava Graffiti Jam, online na: <http://www.artattack.sk/bratislavajam/> [cit. 2013-10-29]

2. Graffiti jako sociopatologický jev

2.1. Vandalismus

Vandalismus, Vandalové (z lat. Vandali) – výbojný germánský kmen, který „vynikl“ svou ničivostí a surovostí jako takový, lze jednoduše popsat jako delikventní chování. Jedná se tak vlastně o jakékoliv svévolné poškozování cizího majetku, ničením, rozkopáním, rozbouráním či pokreslením, ať už fixem nebo sprejem, řezáním do skla. Mohli bychom zde vyjmenovat mnoho druhů vandalismu, avšak obecným znakem může být, že vandalismus je agrese nemotivovaná.¹⁴

Předmětem poškozování jsou veřejně dostupné předměty a objekty:

- lavičky, dopravní značky, zastávky MHD
- telefonní budky, hřbitovy, parky
- nápisy na zdech, nápisy v dopravních prostředcích a jejich zařízení (fixem, sprejem, řezáním a leptáním do skla)
- na veřejných plochách
- na veřejných toaletách

Vandal nemá z poškozování a ničení majetku žádný materiální zisk, většinou se chce jen odreagovat nebo jen z vlastního potěšení, že má nad něčím moc a může cokoliv zničit. Odtud se také odvozuje většina názorů na graffiti, i na ty umělecké – je vnímáno jako vandalismus. Obdobný pohled na tuto problematiku nalezneme také v mnoha odborných publikacích.

Jako každý sociálně patologický jev má i vandalismus své příčiny, které jsou těžko prokazatelné, neboť jev není nijak výrazně motivován. Za jednou z příčin jsou považováni i rodiče. Pokud dítě zanedbávají, chovají se cynicky k přírodě a okolnímu světu, dítě pak nápodobou získává stejný pohled na svět i na chování k tomuto světu. Psychoanalytici jsou zastánci teorie, že kdo nemůže tvořit, musí ničit.¹⁵ Ale nemusí to tak být vždy, existuje mnoho opačných příkladů mládeže, která má perfektně fungující rodinu, ve škole jsou premianty, ale tvorba graffiti je uspokojuje natolik, že tomuto

¹⁴ JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Aktuální problémy výchovy: analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum 1998. 103.

¹⁵ tamtéž, s. 101.

fenoménu propadli na plno a jejich tvorba je vidět všude kolem nás. Další zdánlivě negativní jev je sprejerství, které je ve skutečnosti hledáním identity mladých lidí v dnešním světě, jenž se proti nim staví jako odcizený a anonymní. Pokud malují na vyčleněné plochy, není sprejerství problémem, ale pokud se obraz objeví na památkové chráněné budově či náhrobku, lze mluvit o vandalství, které je po právu trestně stíháno jako poškozování cizí věci.¹⁶

Mnoho lidí má v hlavě myšlenku spojenou jako graffiti a vandalismus a ne tak jak by to mohlo nejspíše být, graffiti a umění. Writeři samotní svá díla vytvářejí na budovách bez historické hodnoty ale i na kulturních památkách, což nelze přehlížet. Obdobně toto tvrzení vystihuje i Fischer: „*V pozadí vandalismu je nuda, prázdnota. Z ní vychází potřeba, aby se něco dělo.*“ Nelze se však pouze vymlouvat na dnešní nudu a prázdnotu mládeže. „*Do jisté míry může působit zvědavost, co se stane. Potřeba zasáhnout do světa svojí aktivitou, touha vyrýt někam svoji značku jakoby souvisela s odlišnou saturací potřeb náležitosti a lásky a seberealizace. Ti, kteří se uchylují k takovým činům, nejsou z různých důvodů schopni normální seberealizace. Proto vyjadřují ničením svůj nesouhlas se společností, uvnitř které sice žijí, ale nejsou uspokojeni.*“¹⁷

Jelikož neexistuje přesné universální vymezení podmínek vzniku sociálních patologií, lze ale zobecnit praktické poznatky pro stanovení rizikových skupin. Hlavní úlohu pro formování životního stylu hraje rodina. Pozornost je třeba věnovat demografickým aspektům, sociálnímu postavení rodiny, povahovým vlastnostem rodičů, funkci rodiny jako celku, výchovnému přístupu rodičů, vztahu a přístupu k dítěti a dítěte k rodičům. Proto platí, že „*Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější, než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.*“¹⁸

Hlavní znak vandalismu jako kategorie chování jednotlivce či skupin spočívá v jeho iracionalitě. Ničení hodnot materiální i duchovní kultury a civilizačních vymožeností nemá rozumný smysl. Rozlišovacím kritériem proto je otázka motivace. Porozumění motivačnímu pozadí a pochopení chování je cestou k odlišení vandalismu od obdobných projevů chování. Je nutné například odlišit vandalismus od programového,

¹⁶ PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada 2012, s. 162.

¹⁷ FISCHER, S.; ŠKODA, J. *Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada 2009, s. 14.

¹⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2003, s. 83.

instrumentálního násilí. Při něm není ničení kulturních hodnot samo o sobě cílem, ale jen doprovodným jevem jinak motivovaného chování.

V pozadí motivace vandalismu je nuda, prázdnota. Z ní vychází potřeba „aby se něco dělo“. Do jisté míry může působit zvědavost, co se stane. Potřeba zasáhnout do světa svoji aktivitou, touha vyrýt někam svoji značku jakoby souvisela s odlišnou saturací potřeb náležitosti a lásky a seberealizace. Ti, kteří se uchylují k takovým činům, nejsou z různých důvodů schopní normální seberealizace. Proto vyjadřují ničením svůj nesouhlas se společností, uvnitř které sice žijí, ale nejsou uspokojeni. Vandalismus se tak stává projevem potřeby sebepotvrzení u osob v situaci společenských outsiderů. Tyto osoby potřebují na sebe upozorňovat. Motivem může být také potřeba stát se členem party, boj o pozici v partě, demonstrace odvahy a síly před spoluvrstevníky. Může se jednat o způsob získávání zájmu přitažlivé osoby. Také se může jednat o snahu začlenit se k delikventní subkultuře.¹⁹ Dle Matouška se vandalismus dělí na:

- Hrabivý – rozbíjení automatů (cílem je získání peněz)
- Taktický – ničení zařízení cel vězni (cílem je upoutat pozornost ostatních)
- Ideologický – různé nápisy např. proti vládě apod. (cílem za každou cenu dát najevo svůj názor, získat obdiv)
- Mstivý – např. vězeň, kterému není vyhověno v jeho žádosti ničí zařízení cely (cílem je odplata za nějaký čin)
- Hravý – např. sázka o to, kdo rozbije více oken, pouličních lamp apod. (cílem je upoutat pozornost, být alespoň v něčem nejlepší)
- Zlostný – ničení drahých aut (cílem je ukázat zlobu, drsnost, důležitost své osoby)

Vandalismus plní velice často roli „ukázání se“ před partou, gangem. Jedinec si sám sobě dokazuje svoji sílu i moc a pro sebe si zdůrazňuje pocit, že to je on, kdo rozhoduje o svém jednání.

¹⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2003, s. 7.

2.2. Subkultura

Subkulturu můžeme chápat jako společenství lidí, kteří mají určité charakteristické znaky (hodnoty, symboly, chování, zvyky, vzhled). Do tohoto kulturního rámce tito lidé patří. Subkultura tak záměrně udržuje svoji odlišnost vůči většině dominantních norem, z nichž některé zcela vědomě neguje. Přesná definice pojmu subkultura tu dodnes není, ale samotný termín subkultura byl používán už ve 40. letech 20. století ve společenských vědách dokonce v několika významech. Jedním z nich je označení typologické kategorie, čili dílčí varianty většího celku. Dalším je protiklad k většímu celku, tedy jako kontrakultura, protože neguje některé hodnoty kultury hlavní.²⁰

Pro subkulturu je charakteristické zejména to, že se týká mládeže a jedná se zpravidla o generační záležitost. Definiuje se přirozené prostředí na pozadí vrstevnických skupin, což poskytuje dočasnou pomoc v době hledání jedince (hledání sebe sama) a zároveň i ideové paradigma při utváření hodnot, postojů a vztahů vůči okolnímu světu a sobě. Pro subkulturu je podstatná příslušnost vůči subkultuře jako jeden z motivů nutný k pochopení delikventního jednání (při zkušenosti nebo při styku s některou ze subkultur, která se nám líbí, je pravděpodobnost, že se staneme jejími členy). V tomto ohledu je vztah k subkulturám podobný vztahu většiny vůči menšinám nebo sektám.²¹

2.2.1. Sprejerství a graffiti

Sprejerství splňuje v zásadě znak ničení hodnot – pomalování historicky cenných budov, nových omítek na domech, stanic metra atd. Zároveň ale chybí znak „logické nezdůvodnitelnosti“, i když tento argument lze považovat za sekundární. Sprejer důvodně ničí – maluje své představy a kresby. Pokud bychom znak logické nezdůvodnitelnosti přijali i pro sprejery jako bezpodmínečný, pak by vandalismem mohlo být nazváno zhanobení např. židovských hřbitovů, protože motiv může být rasistický (tedy ideologický – logicky zdůvodnitelný, i když zruďně a zavrženíhodně), ale podobně může být primárním motivem agresivita a vůbec nejde o to, jaký hřbitov je ničen.²²

²⁰ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže, Uvedení do problematiky*. H. Brod: Grada 2010, s. 30.

²¹ Charakteristika subkultur, informace pro učitele. Online na: www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly2/09_subkultury/IKV2_09_02_charakteristika_subkultur.pdf [cit. 2013-10-29].

²² SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. s. 10.

Termín pochází z italského „Graffiti“ a znamená „držet linii, psát klikyháky, vyškrtávat“. Původně se tento pojem vztahoval pouze na staré nápisy na omítkách, vyrýváním znaků a to už v dobách starověku Římského impéria a Egypta. V současné době to znamená neoprávněné vpisování nápisů, znaků a dalších symbolů jakýmkoli způsobem a na objekty veřejného a soukromého majetku. Termín Graffiti se připisuje lidem, kteří se věnují sprejerství. Výtvoři sprejerů se stávají nedílnou součástí měst a obcí, které jsou ztvárněny na jednotlivých materiálních objektech jako např. na budovách, kulturních památkách, vagónech městské dopravy, veřejných toaletách, výtazích, reklamních tabulích apod. Proto jsou tvůrci graffiti současnou veřejností spíše vnímáni jako vandalové a jejich výtvoři chápány jako pozůstatky vandalismu způsobující finanční, materiální a sociální škody.

Kriminalita a delikvence patří k jednomu z nejvíce závažných a společensky nebezpečných jevů. Oba jevy lze označit jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností.²³ Pojem delikvence je hodnocením společensky nepřijatelného činu, který spočívá v porušování legislativních norem, což vede k následnému sankcionování. Hranice, co je a co není delikvencí, je dána následným trestem. Přestupky, trestná činnost osob ve věku mladších 15 let, apod. patří do činů, které právě řadíme do delikvence²⁴

Podle stejného autora „*Kriminalitu můžeme definovat jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak latentní.*“ *Trestná činnost bývá rozlišována na obecnou kriminalitu, do které patří především trestná činnost majetková, násilná a mravnostní; dále pak hospodářskou (podvody, daňové úniky); a konečně jako zvláštní případy jsou posuzovány ohrožení veřejného činitele, trestná činnost páchaná na dětech a mládeži a trestná činnost páchaná dětmi a mládeží.*“²⁵

²³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008, s. 804.

²⁴ FISCHER, S.; ŠKODA, J. *Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 156.

²⁵ KRAUS, B. *Sociální patologie. Studijní materiály k zápočtu a zkoušce*. 2010. s. 9. Online: <http://pdf.uhk.cz/kspas/socialni-patologie.pdf> [cit. 2013-10-29]

2.2.2. Latentní kriminalita

Jak uvádí Tomášek nejzásadnější důvody a společné rysy, proč statistiky nejsou až tak pravdivé a více méně různorodé a navzájem s jinými zeměmi stěží srovnatelné:

- Některé zločiny se odehrají, aniž by o nich kdokoli kromě pachatele věděl. Typicky je tomu tak u daňových podvodů či u deliktů spojených s porušováním autorského práva.
- Jiné skutky sice mají očitě svědky, ale ti si překročení zákona buď neuvědomí, anebo jsou vůči jednání, které se před jejich očima odehraje, tolerantní. Příkladem budiž podávání alkoholických nápojů mladistvým, k němuž vcelku běžně dochází v mnoha českých restauracích.
- Pro další trestné činy je příznačné, že není nikdo, kdo by se ve spojení s nimi cítil jako oběť, a měl proto zájem, aby se jimi zabývala policie. Poměrně často se tak děje u některých zločinů z oblasti drogové kriminality (toxikoman, kupující si dávku drogy netouží po tom, aby policie jeho dealera zadržela), stejně jako kriminality mravnostní (například dobrovolný sexuální styk mezi partnery, z nichž jednomu není zákonem stanovených 15 let).
- V jiných případech se oběť cítí deliktem poškozena, ale nemá dostatek sil a moci, aby skutek oznámila. Příkladem může být sexuální zneužívání dětí. Nikoli neobvyklé jsou také případy, kdy se oběť obává ponižujícího projednávání věci na policii či u soudu, eventuálně odsuzující reakce svého sociálního okolí. O takových zkušenostech hovoří některé ženy, které se staly obětí znásilnění.
- Oběť může s oznámením skutku váhat také proto, že ji k pachateli váže určitý vztah (jde například o jejího partnera, příbuzného nebo kamaráda), a jeho potrestání tak není v jejím vlastním zájmu. Někdy bohužel dochází k situacím, že navíc pociťuje strach z jeho pomsty, která by mohla po udání následovat.
- Některým obětem brání v ohlášení trestného činu fakt, že samy určitým způsobem překročily zákonné či společenské normy, a kontaktováním policie by ohrozily samy sebe. Týkat se to mimo jiné může zájemce o pouliční erotické služby, jehož okrade prostitutka.

- Existují lidé, kteří mají k policii natolik rozporuplný vztah, že se jakékoli spolupráci s ní principiálně vyhýbají, a to i v situaci, kdy se stanou obětí (spíše méně závažného) zločinu. Platí to zejména o mládeži vyznávající alternativní styl života (anarchisté, radikální ekologičtí aktivisté, fotbaloví výtržníci apod.).
- Za určitých okolností může oběť celou událost považovat za svou osobní záležitost a rozhodne se ji řešit sama, kupříkladu tím, že se pachateli pomstí.
- Část obětí se na policii neobráť z toho důvodu, že škoda, která následkem zločinu vznikla, se jim jeví jako zanedbatelná. Mohou dokonce nabýt dojmu, že čas strávený na policejní stanici nejrůznějšími administrativními úkony by ve finále znamenal větší újmu. K takovým situacím samozřejmě dochází spíše u méně závažné kriminality.
- Obdobně může být motivem poškozeného neoznámit trestný čin jeho malá víra ve schopnost policie cokoli s případem udělat. Stane-li se člověk obětí kapesní krádeže, spáchané v tlačenici v dopravním prostředku, jeho šance, že se s odcizenými předměty znovu setká, je mizivá. V představách mnoha občanů je za takového stavu kontakt s policií opět pouhou ztrátou času. Oběť si navíc může myslet, že policie se případem ani zabývat nebude, neboť řeší mnohem závažnější věci a na triviální delikty jí nezbývají síly a prostředky.²⁶

2.3. Potírání trestné činnosti graffiti

Graffiti databáze v posledním desetiletí vzrostla, protože vandalismus a ostatní incidenty musí být plně dokumentovány, tak aby pomohlo policii a státnímu zastupitelství obvinít a stíhat co nejvíce pachatelů vandalismu. Tyto databáze také poskytují orgánům činným v trestním řízení možnost rychle vyhledávat přezdívku nebo podpis pachatele jednoduchým, efektivním a komplexním způsobem. Tyto systémy mohou také pomoci snižovat náklady města v provádění anti - graffiti rozpočtu. To se zakládá především na tom, že pokud je pachatel přistižen při tvorbě graffiti, není obviněn jen z jednoho činu vandalismu, ale je prokázána odpovědnost za všechny ostatní škody, které nesou shodné znaky, resp. mají shodný rukopis. To představuje dvě

²⁶ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie. Jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 72-73.

hlavní výhody pro vymáhání práva. Především se jedná o signál k pachatelům, který je upozorňuje na to, že jejich vandalismus je sledován.

Za druhé, město může žádat o náhradu od pachatele za všechny škody, které spáchal, nikoli pouze za jednu, při jejímž spáchání byl přistižen. Tyto systémy poskytují pracovníkům odpovídajících orgánů sledovat v reálném čase dění na ulici, což jim umožňuje zaměřit se nejen na nejhorší pachatele graffiti, ale také sledovat potenciální násilí gangu, který je často s graffiti spojen téměř neoddělitelně.²⁷

2.4. Přehled trestní odpovědnosti za graffiti u nás a ve světě

U nás je situace v této oblasti poměrně přehledná již od roku 2009, kdy vstoupil v platnost zákon č. 40/2009 Sb., který svým paragrafem 228 odkazuje na podstatu skutku i na trest, který následuje, ale jak je tomu v dalších zemích?

V USA v Philadelphii vznikl v roce 1984 program Anti - Graffiti Network (PAGN), aby bojovala proti graffiti spojenému často s místními gangy. Její strategií byl takzvaný Mural Arts Program (Program nástěnného umění), během něhož vznikaly na místech zasažených graffiti velké nástěnné malby, tvořené často na objednávku a chráněné městskými předpisy. Zároveň město zvýšilo pokuty pro každého, kdo bude přistižen.

V New Yorku obhájci teorie rozbitého okna („the broken window theory“)²⁸ věří, že graffiti provází jistý druh rozkladu, který povzbuzuje další vandalismus a poškozování městského prostředí, které je ještě horší. Jedním z mužů, který se k této teorii přihlásil obzvlášť energicky byl bývalý starosta New Yorku, Ed Koch (na radnici byl v letech 1978 - 1989). Na počátku osmdesátých let vedl proti graffiti agresivní kampaň, která měla za výsledek vznik chemikálie (říkalo se jí „the buff“), která rozpouštěla barvu. Během jeho úřadování na radnici New York přijal politiku „nulové tolerance“.

V Chicagu založil starosta R. M. Daley tým „Graffiti Blasters“, což je společnost, která do 24 hodin odstraní znečištěné městské plochy. V roce 1992 vstoupila v platnost vyhláška, která zakazuje prodej a vlastnictví barvy ve spreji a určitého druhu vybavení a fixů.

²⁷ BIRZER, M., ROBERSON, C. *Introduction to Criminal Investigation*. CRC Press 2011.

²⁸ Tato teorie říká, že rozbité okno znamená nezájem majitele o danou nemovitost, či automobil a tento fakt svádí ke škodám a zločinům daleko fatálnějším, než bylo původně snadno opravitelné rozbité okno. Původně se jednalo o metaforu, kterou použili Wilson a Kelling k ilustraci své teorie o původu a následcích vážných zločinů. Srovnej broken windows theory na Encyclopaedia Britannica, online: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1929803/broken-windows-theory> [cit. 2013-10-29].

V Evropě v roce 2006 evropský parlament navrhl vytvořit jednotný projekt městského životního prostředí („urban environment policy“) tak aby bylo zabráněno špíně, odpadkům, graffiti, zvířecím výkalům a hluku z domácích hudebních systémů a pojízdným hudebním systémům v evropských městech.

V Austrálii platí dvojí přístup. Na jednu stranu je v Sydney známý „Graffiti Tunnel“ umístěný v kampusu university, který je volně k použití pro každého studenta této university, aby po něm tagoval, maloval a využíval ho k oznámení všeho druhu; na druhou stranu některé místní samosprávy ustanovily „anti - graffiti jednotky“, které oblasti zbavují graffiti.²⁹

²⁹ ŽEMLIČKOVÁ, G. Světový přehled trestní odpovědnosti za graffiti. Online na: <http://www.icm.cz/svetovy-prehled-trestni-odpovednosti-za-graffiti> [cit. 2013-10-29].

3. Prevence kriminality a delikvence

Prevence kriminality se člení na primární, která je zaměřena na celou populaci, dospělé i děti, přičemž další dělení je na nespécifickou a specifickou primární prevenci. Další oblastí prevence je sekundární prevence zaměřující se na konkrétní rizikové skupiny obyvatelstva, úžeji vymezené podle věku, druhu ohrožení, teritoria apod. V tomto případě jde o fixaci společensky akceptovaných postojů, forem jednání, hodnot. Terciární prevence se podle odborné literatury zaměřuje na sociálně patologické jedince, včetně osob drogově závislých. Tento způsob prevence představuje minimalizaci zdravotních, sociálních a kriminálních rizik a resocializační opatření. Patří sem i psychologická, právní a materiální pomoc a trénink v obranných strategiích před opakovanou delikvencí a viktinností.³⁰

3.1. Delikvence a prevence

Dětská delikvence se týká věkové kategorie dětí do 15 let. Typickým znakem dětské delikvence je skupinovitost, malá připravenost i promyšlenost. Jde o činy páchané převážně spontánně, méně často jde o plánované a předem připravené akce. Nežádoucí aktivity těchto jedinců (skupin) jsou směřovány převážně proti majetku, jde i o nežádoucí jednání ve spojení s drogovou závislostí, méně často se pak setkáváme s násilnými činy. Způsob páchání trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně determinován (psychickým vývojem, somatickým vývojem, vlastnostmi, zkušenostmi). Mezi specifika trestné činnosti mládeže oproti dospělým patří zejména:

- jiný hodnotový systém
- častější páchání trestné činnosti ve spolupachatelství a ve skupině
- nedokonalost v přípravě trestné činnosti (bez plánování, vhodných nástrojů k páchání trestné činnosti)
- typická neúměrná tvrdost vykazující znaky devastace, ničení (znehodnocení předmětů či zařízení)

³⁰ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie. Jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 74.

- velmi časté je konání trestné činnosti pod vlivem alkoholu, návykových látek zvyšujících agresivitu
- emoce převládají nad rozumem
- při recidivě je použit stejný styl, postupy a modely z předcházejících činů
- při potřebě alibi se mladiství orientují na osoby ze skupiny, do níž patří
- svěřování se přátelům a známým o přípravě a spáchané trestné činnosti
- odcizení předmětů dle věku pachatelů (auto, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, léky)
- oproti dospělým jsou méně trpěliví a věci si rozdělují velmi brzy mezi sebou, atd.

Zjednodušeně lze tedy prevenci kriminality členit na primární – zaměřena na celou populaci, dospělé i děti; dále na nespécifickou a specifickou primární prevenci a sekundární prevenci, která se zaměřuje na konkrétní rizikové skupiny obyvatelstva, úžeji vymezené podle věku, druhu. Toto zaměření prevence a členění kriminality je třeba mít na mysli při vytváření preventivního programu sociopatologických jevů.

3.2. Preventivní program sociálně patologických jevů

S ohledem na danou cílovou skupinu prevence kriminality, respektive předcházení sociopatologických jevů se vypracovávají preventivní programy, přičemž autor minimálního programu vždy vychází z aktualizovaných metodických pokynů.

Mezi nejdůležitější pokyny patří MŠMT – Metodický pokyn k prevenci rizikových projevů chování u dětí a mládeže, č.j. 20006/2007-51, Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č.j. 14423/1999-22, Metodický pokyn ministra školství mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení a šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 28275/2000-22, Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j. 10194/2000-14, Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT č.j. 37014/2005, v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb. (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů zákona č. 379/2005 Sb. Byl brán zřetel také na Strategie prevence

rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti MŠMT na období 2009 – 2012, která je zaměřena na předcházení rizikovým jevům v chování žáků jako je: záškoláctví, šikana a násilí, divácké násilí, kriminalita, delikvence, vandalismus, závislost na politickém a náboženském extremismu, rasismus a xenofobie, užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky), onemocnění HIV/AIDS a další nemoci šířící se krevní cestou, poruchy příjmu potravy, netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling) a na včasné rozpoznání: domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy mládeže.

Vzhledem k tomu, že asi nejúčinnější prevencí proti patologickým jevům ve společnosti je smysluplné využívání volného času, snaží se škola prohlubovat zájem o umělecké obory i mimo školní výuku a orientovat tak studenty k vlastní aktivitě např. při organizaci a přípravě výstav, sympózií či školních zájezdů. Problematika zdravého životního stylu (sexuální výchovu, protidrogovou tematiku, kriminalitu mládeže, projevy rasové nesnášenlivosti a xenofobie a ostatní negativní jevy ve společnosti,...) je průběžně zahrnována do výuky vhodných předmětů, především občanské nauky, tělesné výchovy či do krajinářských kurzů a exkurzí.

Škola se snaží spolupracovat s institucemi zabývajícími se problematikou prevence patologických jevů (např. Pedagogicko-psychologická poradna, K-centrum, Městská policie, Magistrát města Plzně). Studentům byly opět nabídnuty různé formy využití volného času, např. pravidelné cvičení ve školní posilovně Gymnázia Plzeň na Mikulášském náměstí nebo využívání cvičné horolezecké stěny. Kontaktní čísla na organizace zabývající se výše uvedenou problematikou jsou umístěna v prostorách školy. Pedagogičtí pracovníci školy se snaží o dostatečnou informovanost studentů o negativních jevech ve společnosti, zejména o šikaně, xenofobii, drogách, alkoholismu a kouření. Tato témata pravidelně zařazují učitelé výtvarných předmětů do úkolů a zadání ve svých předmětech.³¹

³¹ Zpracováno podle Preventivního programu SUPŠ v Plzni, kráceno.

3.3. Problémy realizace školní prevence

S ohledem na možnou kriminalizaci tvůrců graffiti a nejednoznačnému přijímání takto vytvořených uměleckých děl, byť někdy i vysoké výtvarné hodnoty a umělecké úrovně, je třeba se zaměřit na graffiti z pohledu školní prevence sociopatologických jevů. Není třeba pochybovat o tom, že vedle nezastupitelné role rodiny připadá při hledání, volbě a dotváření životního stylu člověka významná úloha škole. Vyřešení tohoto úkolu i problému je, podle našeho názoru, založeno na odborné připravenosti pracovníků v primární prevenci, kteří budou škole schopni pomoci programy realizovat a budou ji při tomto úkolu doprovázet. Zatím je do značné míry za realizaci prevence odpovědný jeden jmenovaný učitel (samozřejmě s metodickou podporou pedagogicko-psychologických poraden a krajských úřadů). Učitel se stává metodikem prevence na základě administrativního rozhodnutí vedení školy, a to bez ohledu na to, zda má z předchozí praxe zkušenosti s nějakou formou školní preventivní práce. Jmenování učitele metodikem prevence a jeho zapojení do realizace programů je ale mnohdy problematické a jeho uvedení do problematiky bylo často formální záležitostí. Následující příprava a realizace Minimálního preventivního programu je pak tímto formalismem také poznamenána. Procházka dále uvádí, že závěry v tomto směru korespondují s podobně zaměřenými výzkumy, a že například analýza stavu prevence ve východočeském regionu přináší zjištění, že 1/3 – 1/4 škol realizuje (či spíše vykazuje) prevenci čistě formální³². Stejný zdroj uvádí, že prevence by měla tvořit základní pilíř výuky, nás budoucích sociálních pedagogů. „*Prevence je nedílnou součástí výuky, a tak její stěžejní témata dokáže zkušený sociální pedagog navrhnout pro zařazení do různých částí osnov a učebních plánů*“.³³

Při úvahách o přesnější podobě realizace prevence na školách, je možno se orientovat na následujících poznámkách:

- Preventivní akce mají ve většině případů podobu monologické přednášky.
- Při utváření těchto programů, se nepřihlíží na zkušenosti žáků a nejsou dostatečně zlokalizované jejich potřeby. Organizátoři programů nezkoumají do hloubky školní prostředí.
- Na preventivních seminářích, jsou stále dokola opakovaná tatáž fakta, pro mládež již nezajímavá.

³² PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada 2012, s. 178.

³³ tamtéž, s. 171.

- Přístup pedagogů je pozitivně vnímán, přesto je využíváno tradičního pedagogického vyučování, tedy klasické přednášky. Bylo dokonce zjištěno, že pedagogové často nejsou spokojeni ohledně prostorů, názorů a vlastních problémů.
- Přednášky o prevenci se realizují ve velkých skupinách, chybí možnost řešit individuální situace tváří v tvář s lektorem.³⁴

Preventivní témata se vyučují v předmětech jako rodinná výchova, občanská nauka, přírodověda, biologie, vlastivěda, prvouka, český jazyk, stejně tak i mnoho jiných vyučovacích předmětů na školách, ale nelze opomínat na prevenci i mimo vyučování a školská zařízení. Efektivně lze prevenci využít též na zájmovém vyučování nebo v diskusních klubech, různě zaměřených klubech. Nelze opomenout v rámci školy, realizované výlety a exkurze.³⁵

3.4. Prevence graffiti

Prvním předpokladem prevence je tvrzení - Graffiti bylo, je a bude! Nelze ho násilím vytlačit z našeho života a přehlížet jako celek jenom proto, že se většinové společnosti nelíbí, nemá o něm informace nebo o něm nechce déle přemýšlet. Zkušenost preventistů zní: *„Těžko se proti sprejerům bojuje, ale dohodnout se s nimi dá.“* Přičemž platí, že jenom tvrdá represe (kriminalizace) nepomůže, nehledě k tomu, že ani ten nejtvrdší trest nenahradí v krátké době škodu způsobenou na majetku. Proto je vždy racionálnější starat se o důvody, než jenom trestat důsledky. Hodnoty a produkty vysoké kultury a tradice si zasluhují úctu, ale pokud se jim ve školách, v rodině a na veřejnosti nevěnuje dostatečná pozornost, není náhodou, že si takový postoj některé skupinky dětí a mladistvých vyloží po svém. Přetvářku a povrchní mentorování dospělých pozná mládež velmi rychle. Asi každý pedagog spatřuje v osvětě, vzdělávání a komunikace tu nejlepší správu věcí veřejných. Kde není komunikace, problémy se neřeší. Pouze se demonizují a jejich skutečné řešení je odkládáno na neurčito. Pravidlo efektivní komunikace zní: *„Naslouchat musí obě strany, nejenom jedna. Předsudky musí jít stranou.“*

Co je a není kvalitní graffiti, se určuje velmi obtížně. Zvláště lidem mimo subkulturu. Přesto stojí za to za pomoci writerů se o to pokusit. Větší shovívavost k umělecky

³⁴ tamtéž, s. 177.

³⁵ MŠMT, 2001, str. 18 – 19.

zdařilým graffiti se totiž nevyplácí. Napomáhá komunikaci se subkulturou, přístupu k elitě, názorovým vůdcům, kteří se mohou stát důležitým společným komunikačním kanálem. Jak uvádí Dubský „rozlišujeme graffiti art od obyčejných čmáranic! Z veřejných diskusí totiž vyplývá, že dobré a nápadité graffiti umístěné na vhodném místě většinou společnosti nevadí. To, co vzbuzuje pohoršení, jsou tagy na historických památkách, metru, soukromých fasádách, dopravních značkách, poštovních schránkách a podobně. Snažme se najít cestu alespoň k těm „sprejerům“, kteří mají výtvarné ambice!“ Komunikace je velmi důležitá, ale vyvarujme se romantizujících přístupů a pseudotolerance. Trestný čin nebo přestupek byl přece spáchán“.³⁶

„Jak tedy na prevenci proti graffiti? Realizovat účinné preventivní opatření a programy, není jako u jiných trestných činů a deviantních jevů ničím jednoduchým, důvodů v případě graffiti je hned několik. Mezi ten nejzávažnější můžeme zařadit určitou obecnou skepsi občanů k panujícím poměrům ve společnosti, ze které pramení tendence jedinců stáhnout se do soukromí a příliš se neangažovat ve veřejném prostoru. Korupční aféry, nepotrestané zločiny nebo pomalá justice vytváří v lidech pocit, že se v našich krajích vyplácí porušovat zákon, a co se naopak nevyplácí, je chovat se slušně. Tak proč bych zrovna já měl být aktivní, uvědomělý občan?!... A ještě k tomuto k této věci?! K dalším důvodům obtížné prevence lze zařadit vysokou latenci souvisejících trestných činů, jejich nízkou objasněnost (těžká dokazatelnost způsobená samotnými technikami tvorby a sprejerskou turistikou) a fakt, že důvodů pro tvorbu graffiti je celá řada, tj. oslovit celou subkulturu jedním spásným programem je nemožné. Každý writer zkrátka slyší na něco jiného ... a někteří, vzhledem ke svým primárně destruktivním motivům, bohužel neslyší na nic. Tito jedinci odmítají dialog a jakákoliv pravidla (dokonce v rámci vlastní subkultury) také nejvíce kazí pověst celému graffiti“.³⁷

Je graffiti vandalismus nebo umění? Pokud ano, má se trestat, nebo podporovat? Pokud není a má se mu předcházet, pak jak?

Jak jsme již uvedli, existuje několik odlišných principiálních pohledů na graffiti:

- osobní projev (značka, dominance) versus umělecký koncept (sdělení, komunikace)
- veřejný prostor (ilegalita) versus galerie (přijetí pravidel)

³⁶ URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociální deviace*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk

³⁷ tamtéž.

„Otázka, zda je graffiti umění, nebo ne, nebo jestli je to snad dokonce trestný čin, už na začátku druhé dekády nového tisíciletí zní poněkud anachronicky.“³⁸

Na tuto otázku se nedá jednoznačně odpovědět, zamýšlejí se nad ní lidé již několik let. Já sám obdivuji kluky se spreji, jak dokážou zobrazit určitou věc, člověka nebo jiný moment a jak si s tím graffiti umí pěkně vyhrát. Je vidět, že mají patřičnou fantazii, tvůrčí schopnosti a nadšení pro graffiti věc. Ale co v dnešním moderním světě vlastně lze považovat za umění? „Na začátku 20. století přinesl Marcel Duchamp do galerie „neumělecký“ předmět z ulice, předložil jej jako umělecké dílo a ten předmět se uměleckým dílem kupodivu stal“.³⁹ Tím se celá situace v umění natolik změnila, že se v dnešním světě ptáme na vše, zda to může za určitých okolností být bráno jako umění, či nikoliv. Proto si myslím, že záleží na úhlu pohledu, jak se člověk na celou problematiku s graffiti dívá. Osobním pohledem na problematiku graffiti se proto zabývá následující kapitola.

³⁸ BROŽ, V., SOUČEK, T., VESELÝ, K. *Kmeny*. Praha: Big Boss 2011, s. 331.

³⁹ KNÍŽÁK, M., *Street art aneb špatně položená otázka*. Lidové noviny, online na: http://www.lidovky.cz/street-art-aneb-spatne-polozena-otazka-dyt-/ln_noviny.asp?c=A080828_000004_ln_noviny_sko&klic=227268&mes=080828_0. [cit. 2013-10-29]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Dotazníkové šetření

4.1. Metodologie výzkumu a výzkumná otázka

Cílem praktické části bakalářské práce je zmapovat názory respondentů, kterých se problematika graffiti v městských aspektech dotýká. Názory studentů, represivních orgánů a členů subkultury, kterých se to týká. Zjištěné výsledky se tak mohou stát předně ilustrací toho, jak nejednotně je graffiti vnímáno v závislosti na tom, jak a nakolik se dotyčného graffiti osobně týká. Zároveň může být provedený průzkum chápán jako příspěvkem do diskuze o tom, zda graffiti je umění nebo vandalismus. Na základě uvedených cílů byly výzkumné otázky formulovány následovně.

Výzkumná otázka č. 1: Jaký pohled na graffiti mají zástupci represivní složky a jaký zastánci této subkultury? **Výzkumná otázka č. 2:** Jaké jsou mezi těmito přístupy rozdíly v pohledu na tresty spojené s graffiti?

Pro zjištění jsem zvolil kvalitativní metodologii. Podle Švaříčka se jedná o *“proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka výzkum je za pomoci provádějícího celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“*.⁴⁰

Vzhledem ke kvalitativnímu výzkumu nelze hovořit o potvrzení hypotéz. Tyto hypotézy byly vytvořeny po vyhodnocení výzkumu na základě zjištěných dat.

Uvedenou bakalářskou práci je možno využít v institucích, které pracují se subkulturami a rizikovou mládeží. Využití může nalézt i v otázce prevence. Především je tato práce věnována všem, kteří chtějí pochopit a porozumět činnosti, jednání a vyjádření sprejerů.

⁴⁰ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 1997

Výběr respondentů byl proveden v lednu a únoru 2014. A to tak, že telefonicky byli osloveni odborníci na uvedenou problematiku a zaměstnanci policie ČR a MP Plzeň, a pokud vyjádřili souhlas zúčastnit se výzkumu, následně obdrželi níže uvedený soubor otázek. Na tyto pak odpověděli a zaslali zpět. Odpovědi jsou uvedeny níže v plném rozsahu. Všichni dotazovaní souhlasili s uvedením jejich jména, věku a místa zaměstnání. Jména dotazovaných však nakonec zveřejněna nebudou.

4.2. Prezentace dílčích výsledků

Respondent 1, žena, věk: 28 let, administrativní pracovnice ve FN Plzeň, studentka VŠ UJAK Praha

1. Co je podle Vás graffiti?

Jde o nápisy či kresby na budovách, pomocí sprejů nebo fixů.

2. Váš názor na graffiti tvorbu?

Asi jako každý nemám graffiti v oblibě. Dle mého názoru jde o asociální chování.

3. Kde se Vám graffiti tvorba líbí?

Nevím, zda můžu říci, že se mi graffiti tvorba někde líbí, faktem ale je, že například na starších zástavbách, kde dominuje především šedá barva, může působit jako příjemné zpestření.

4. Kde se Vám graffiti tvorba nelíbí?

Nelíbí se mi hlavně na historických či nově postavených budovách. Nehodí se ani tam, kde je velká frekventovanost lidí.

5. Viděli jste někdy, film nebo dokument o graffiti?

Ne, ale vím, že je o nich film Gympl a teď nově pokračování tohoto filmu, Vejška.

6. Vnímáte graffiti jako umění nebo vandalismus?

Jednoznačně vandalismus. I když mají někteří jedinci skutečné nadání, tento tip tvorby není pro naši společnost uměním.

7. Jak by se podle Vás měla ilegální tvorba graffiti trestat?

Pokutou a odstraněním graffiti na vlastní náklady.

8. Domníváte se, že přednášky ve školách o tvorbě graffiti mohou zapůsobit preventivně na chování žáka?

Zřejmě ne. Ti co budou chtít tuto činnost provádět, nepomůže rozumná argumentace.

9. Jak nahlížíte na ty, kteří graffiti tvoří? Myslíte si, že je to standardní chování mladých lidí, kteří mají potřebu se odlišovat, nebo tato tvorba ukazuje na vážnější psychický problém?

Nemyslím si, že se jedná o psychický problém. Spíše jde o adrenalinový zážitek, nebo o touhu vyčleňovat se ze společnosti.

Respondent 2, žena., věk: 61 let, zaměstnání: Právní oddělení ve FN Plzeň

1. Co je podle Vás graffiti?

Malování po budovách, které má zřejmě, dle autora, něco sdělit.

2. Váš názor na graffiti tvorbu?

Některé obrazy jsou obdivuhodné, ale nelíbí se mi jejich prezentace na budovách. Ve většině případů se jedná o čmáranice, které pouze ničí omítky domů. Dost často právě nově opravené budovy se stávají terčem.

3. Kde se Vám graffiti tvorba líbí?

V zásadě se mi nelíbí nikde.

4. Kde se Vám graffiti tvorba nelíbí?

Již jsem odpověděla v předcházející otázce.

5. Viděli jste někdy, film nebo dokument o graffiti?

Ne, neviděla.

6. Vnímáte graffiti jako umění nebo vandalismus?

Jak jsem již uvedla, některé graffiti jsou opravdu vydařené. Nicméně, vzhledem k tomu, že poškozují cizí majetek, je to vandalismus. I kdyby byly graffiti zhotoveny na vlastním majetku, nehodí se. Na první pohled působí jako čmáranice, jako „pěst na oko“.

7. Jak by se podle Vás měla tvorba graffiti trestat?

Řešení v rámci přestupkového řízení, nebo podmíněným trestem za poškozování cizí věci nápravu nepřinese. Domnívám se, že by mohlo pomoci, uvedením věci do původního stavu vlastními silami na své náklady.

Protože odstranění graffiti je velmi pracné a finančně nákladné.

8. Domníváte se, že přednášky ve školách o tvorbě graffiti mohou zapůsobit na chování žáků?

Nevím, asi moc ne. Těm, co graffiti netvoří, těm je zbytečné o tom mluvit, ti co se jím zabývají, může přednáška ve stylu „neničte cizí majetek“ naopak vyprovokovat k činnosti.

9. Jak nahlížíte na ty, kteří graffiti tvoří? Myslíte si, že je to standardní chování mladých lidí, kteří mají potřebu se odlišovat, nebo tato tvorba ukazuje na vážnější psychický problém?

Domnívám se, že tvoření graffiti není běžná revolta mladých lidí. Určitě to něco signalizuje a myslím si, že pomoc psychologa v těchto případech je vhodná.

Respondent 3, muž, věk: 30 let, zaměstnání: PČR – Kriminální policie, Plzeň, Student JHU

1. Co je podle Vás graffiti?

Umění i vandalství. V obecném pojetí umění.

2. Váš názor na graffiti tvorbu?

Obdivuji tuto tvorbu, protože vyžaduje znalost umění, cit a schopnost se graficky vyjádřit.

3. Kde se Vám graffiti tvorba líbí?

Líbí se mi na plochách tomu vyhrazených na místech, kde svojí přítomností nezpůsobují nikomu škodu.

4. Kde se Vám graffiti tvorba nelíbí?

Samozřejmě také v prostředí, kde svou např. barevností nenarušují.

5. Viděli jste někdy, film nebo dokument o graffiti?

Gympl, ještě nějaký, ale název už nevím.

6. Vnímáte graffiti jako umění nebo vandalismu?

Viz. Otázka č. 1

7. Jak by se podle Vás měla tvorba graffiti trestat?

Odstraněním na vlastní náklady, vlastními silami, další potrestání v rámci práva, podmínka – nepodmíněně.

8. Domníváte se, že přednášky ve školách o tvorbě graffiti mohou zapůsobit na chování žáků?

Otázka je, jakým způsobem bude prezentována, jakým způsobem bude vysvětlena jejich nevhodnost na některých místech, jaké finanční dopady to má na majitele poškozených domů.

9. Jak nahlížíte na ty, kteří graffiti tvoří? Myslíte si, že je to standardní chování mladých lidí, kteří mají potřebu se odlišovat, nebo tato tvorba ukazuje na vážnější psychický problém?

Většinou to vnímáme spíše jako umění, myslím si, že ti kteří tyto tvorbu činí z jiných důvodů např. uvedených v otázce, nemají dlouhou životnost...

Respondent 4, muž. věk: 33 let, zaměstnání: Městská policie Plzeň, velitel IV. směny, služebna MP Plzeň - Bory

1. Co je podle Vás graffiti?

Graffiti je podle mě druh umění, vyjádření autora, znázornění jeho představ a ukázka jeho nadání – zručnosti.

2. Váš názor na graffiti tvorbu?

Pokud je graffiti na místě, kde jeho vytvořením nevznikla škoda jiné osobě, tak s tím souhlasím, dokonce se mi některé líbí.

3. Kde se Vám graffiti tvorba líbí?

Na jakémkoliv místě, kde je jeho vytvoření povoleno.

4. Kde se Vám graffiti tvorba nelíbí?

Na vlcích, fasádách domů, zkrátka tam, kde jeho vytvořením, došlo ke škodě na majetku, nebo tam, kde je to nevhodné z jiných důvodů, třeba v blízkosti škol, úřadů, kostelů a jiných významných míst.

5. Viděli jste někdy, film nebo dokument o graffiti?

Asi jsem jeden kdysi viděl, ale už si jej nevybavuji.

6. Vnímáte graffiti jako umění nebo vandalismu?

Při splnění určitých podmínek (viz. bod 2), vnímám graffiti jako umění.

7. Jak by se podle Vás měla tvorba graffiti trestat?

Graffiti na zakázaných místech bych trestal uvedením místa v předešlý stav, plus citelnou pokutou pro autora graffiti. Pokud by i po tomto tento autor v graffiti na nepovolených místech pokračoval, tak bych se přikláněl i k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

8. Domníváte se, že přednášky ve školách o tvorbě graffiti mohou zapůsobit na chování žáků?

Určitě, prevence a vysvětlení k dané věci je zde na místě.

9. Jak nahlížíte na ty, kteří graffiti tvoří? Myslíte si, že je to standardní chování mladých lidí, kteří mají potřebu se odlišovat, nebo tato tvorba ukazuje na vážnější psychický problém?

Někdo je z mládeže dobrý třeba v tanci, druhý v seřizování motorů, třetí hraje dobře šachy, čtvrtý dělá závodně Judo, a ten, co vytváří graffiti, je zřejmě dobrý v malování a líbí se mu, když jeho dílo vidí co nejvíce lidí. Určitě se nechtějí odlišovat od ostatních, každý člověk se snaží dělat to, co mu jde dobře a co ho nějakým způsobem vnitřně naplňuje. Musím zde ale zmínit, že já osobně, za graffiti nepovažuji nějaký nápis, nebo podpis lihovým fixem někde na výloze, nebo v tramvaji, toto je podle mě pouze snaha nějakého pubertáka, který toto vytvořil před partou kamarádů, aby zamachroval, a myslel si při tom, jaký je to „graffiták“ a umělec!

Na závěr: Na autory graffiti nenahlížím špatně, pokud jsou jejich díla na místech, kde tím dané místo třeba zvelebí, ale hlavně, musí jít o místo, kde je to povoleno apod., ale to už bych se opakoval.

4.3. Rozhovor s reprezentantem subkultury graffiti

Stanislav Košík, věk: 27 let, tesař, (dříve tvůrce graffiti)

Jedna část graffiti je podle mého umění, a druhá část vandalismus. Problém je, že společnost vnímá graffiti jen jako vandalismus. Ale pokud se mám rozhodnout pro celek, tak je to určitě graffiti. Pro mě je umění, které si zaslouží uznání, pokud jde o umělecké vyjádření, nejde jen o bezduché čmáranice dělané s úmyslem něco zničit.

Uznávám graffiti tvorbu za určitých podmínek. Pokud jde o vícebarevné propracované malby na místech, kde záměrně neničí historickou zastávku, nové fasády, památníky apod. také uznávám graffiti na dopravních prostředcích hromadné dopravy, i když v tomto případě jde o vandalismus i podle mě. Ale i tak, je to pro mě klasické místo, kam graffiti patří od samého začátku. Graffiti patří na: legální plochy, opuštěné budovy, opuštěné tovární haly, zdi podél železničních tratí, protihlukové stěny, zastávky, vlaky, tramvaje, metro. Ale graffiti nepatří na: historické středy měst, památníky, nové a nově opravené domy a fasády, automobily a tagy, kdekoliv.

Viděl jsem mnoho dokumentů, ať už českou sérii Quality Control (2003), nebo první dokument o graffiti Style Wars (1983) a další.

Hlavně graffiti vnímám jako vandalismus tagování, čili jen jednobarevné rychle nakreslené podpisy. Jinak vnímám graffiti jednoznačně jako umění.

Na otázku ohledně trestu nebudu a nechci odpovídat. Co se týká prevence, určitě u části dětí by to pomohlo. Ale ze své zkušenosti vím, že každý člověk maluje z jiného důvodu. Sám jsem dva roky maloval a jako mladistvý jsem za graffiti dostal 12 měsíců podmínku. Maloval jsem, protože mě to bavilo, byl jsem s kamarády a dělal jsem po nocích něco zakázaného. Takže v mém případě to byl spíše adrenalinový sport. Nikdy jsem nehledal rádoby hluboké důvody proč malovat, jako například, že svojí tvorbou vzdoruji společnosti a podobně. Také sám sebe nepovažuji za umělce. Byl jsem jen kluk, co si kreslil něco, co se mu líbilo, za čím si stál, a snažil se, aby to nebyl bezduchý vandalismus. Každopádně mám kvalitní graffiti stále rád, a nelituji toho, že jsem maloval a nestydím se za to. Svůj trest jsem dostal a mám ho za sebou.

4.4. Shrnutí

Z oslovených reagovalo a odpovědělo pět respondentů. Odpovědi jsou v redukované formě obsaženy v tabulce, přičemž tam, kde to bylo možné, byla kladná odpověď nahrazena znakem **1 pro pozitivní odpověď a 0 pro negativní**. Tam, kde takové zjednodušení nepřipadalo v úvahu, byla uvedena stručná odpověď slovy. Tím bylo umožněno vidět strukturu odpovědí na první pohled, což umožnilo další analýzu získaných odpovědí. V řádcích jsou respondenti a ve sloupcích otázky.

Tab. 1. Shrnutí odpovědí na otázky

otázka	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1	0	0	0	0	0	pokuta	adrenalin, potřeba vyloučit se	0
2	1	0	0	0	0	0	uvedení do původního stavu	otázka pro psychologa	0
3	1	1	na místech k tomu určených	0	1	0	uvedení do původního stavu + podmínka	ano	1
4	1	1	na místech k tomu určených	0	0	0	uvedení do původního stavu + podmínka	ano	0
5	1	1	za určitých podmínek	0	1	1	0	ano	1

Z analýzy vyplynulo, že všichni dotazovaní se shodují na tom, že u graffiti je převažujícím prvkem vandalismus. Dva dotazovaní graffiti odmítají zcela, zatímco tři ji připouštějí za určitých podmínek. Nikdo z dotazovaných se nevyslovil natolik benevolentně, že by schvaloval graffiti na historických, či jinak cenných budovách. Zároveň všichni se shodují na tom, že je třeba respektovat soukromý majetek a chránit jej před poškozováním graffiti. Až na jednoho, nikdo z dotazovaných se o graffiti nezajímal natolik, aby mohl kladně odpovědět na otázku, zda viděl nějaký film, či dokument o tomto fenoménu. Pouze jeden respondent vnímá graffiti jako umění a ten se zároveň odmítl vyjádřit k možnostem trestání jeho tvůrců. Všichni dotazovaní se shodli

na tom, že preventivní programy mohou pomoci, aby se mládež této trestné činnosti nedopouštěla, avšak jen jeden hodnotil tvorbu graffiti jako pozitivní zkušenost, spojenou se zábavou a vzrušením, ačkoliv i v této odpovědi zaznělo, že nešlo o tvorbu primárně uměleckou, nýbrž o zábavu.

4.5. Závěry praktické části

Na počátku provedeného výzkumu byly stanoveny dvě výzkumné otázky. Byla to výzkumná otázka č. 1: Jaký pohled na graffiti mají zástupci represivní složky a jaký zastánci této subkultury? a výzkumná otázka č. 2: Jaké jsou mezi těmito přístupy rozdíly v pohledu na tresty spojené s graffiti? I když měl provedený výzkum pouze omezený počet respondentů, podařilo se získat odpovědi jak od zástupce zkoumané subkultury, tak od zástupců represivních složek. Odkloníme-li se od různých pohledů na samotný fakt provádění graffiti, nebo od otázky zda se jedná o umění, anebo nejedná, v jedné věci se shodli všichni dotazovaní, a tou byla otázka trestu. Všichni dotazovaní odpověděli, že není možná tolerance graffiti ve veřejném prostoru bez ohledu na vlastnické vztahy, čili shodli se, že dochází k poškozování cizího majetku. Další shodu představuje názor na trest za graffiti. Současná právní úprava je všemi dotazovanými považována za příliš tvrdou a maximální trest, na kterém se respondenti shodli, byl podmíněčný, a to jen v případě opakování této činnosti i přes napomenutí, či provedené přestupkové řízení s uloženou pokutou. Shoda byla také v tom, že delikventům by se v každém případě uložila povinnost graffiti odstranit a poškozenou plochu uvést do původního stavu. Je tedy možno konstatovat, že mezi názory zástupců represivní složky nelze najít zastánce tvrdé ruky? Těžko říci, pokud by měl výzkum potvrdit takový závěr, musel by být proveden v daleko širším měřítku a s dostatečně reprezentativním vzorkem respondentů. To je však úkol, který přesahuje možnosti autora této práce, a to jak finanční, tak odborné.

5. ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce je „Graffiti, vandalismus nebo umění? “. Tento fenomén je aktuální v tom slova smyslu, že současně s vývojem naší společnosti se vyvíjí i mládež, která je její součástí a mnohdy právě ona je hybatelem těchto změn, což ostatně platí téměř pro každou společnost v každé době. Po roce 1989 se do naší země začaly dostávat do té doby nedostupné informace o graffiti, kterými se mnoho mladých lidí nechalo inspirovat, a tento podnět tvořit něco nového využili naplno. Otázkou však je, zda se jedná o umění, nebo vandalismus. Určitě ne každá šmouha na zdi je uměním, avšak řada autorů přivedla tento grafický projev k dokonalosti. Uvažujeme-li o těch kvalitnějších autorech, pak je třeba na uvedenou otázku odpovědět, že jde o obojí, neboť umělec může být vandalem a naopak. Umělecké dílo se snadno stane vandalstvím, pokud je s jeho vznikem spojená škoda, která vzniká tomu, na jehož majetku bylo umístěno.

V každém případě je graffiti tvorbou, která nese sdělení světu stejným způsobem, jako tomu bylo v dobách, kdy naši předci tepali do zdi různé ornamenty či obrazce. Nejspíš nechtěli po sobě a své kultuře něco zanechat, možná si jen hráli, nebo něco vzkazovali ostatním. I v tom se jim graffiti podobá. Rozdíl je ovšem v tom, že subkultura současných autorů graffiti je téměř výhradně spojená s mladší generací a je také jediná, která má i svoji speciální legislativní úpravu, která zajišťuje velmi přísné tresty pro sprejery. Z tohoto důvodu se tato práce zabývala nikoli výhradně popisem fenoménu graffiti, nýbrž směřovala k tomu, jak účinně této trestné činnosti mládeže předcházet. Proto se v této práci poukazuje na problematiku prevence a předcházení podobnému jednání. Jedním ze závěrů této práce je, že mladý člověk by měl být důkladně informován, že aktivní tvorbou graffiti porušuje zákony této země stejně, jako kdyby požíval zakázané látky, nebo konal jakoukoli jinou trestnou činnost. Zároveň jako podnět ke státní správě by měl zaznít požadavek na zřizování legálních ploch, kde by si mohli mladí graffiti vyzkoušet legálně. Jedná se o stejně oprávněný požadavek, jako při zřizování lezeckých stěn, či skate parků. Jistěže i v případě zřizování takových ploch zůstanou divocí tvůrci, kteří se nedají spoutat, ti ať nesou ovoce svého počínání podle zákonů této země. Za tímto účelem se nabízí vytvoření databáze a mapy graffiti pro danou oblast, resp. město a s pomocí spolupracujících writerů určit autory. Následně pak by bylo možné využívat tuto databázi k dokumentování uvedené činnosti, což by

pomohlo policii a státnímu zastupitelství obvinít a stíhat co nejvíce pachatelů vandalismu a zároveň by bylo možno prokázat pachateli odpovědnost za všechny ostatní škody, které nesou shodné znaky, resp. mají shodný rukopis. Tím by se jednalo o signál k pachatelům, který je upozorňuje na to, že jejich vandalismus je sledován a bude potrestán. Zároveň by se tak snížila zátěž městského rozpočtu na provádění anti – graffiti programu a tato nemalá částka by následně mohla být uvolněna do preventivních programů předcházejících této trestné činnosti, popřípadě by se ušetřené prostředky mohly investovat do přípravy ploch pro legální graffiti, nebo mural artu. Následně by mohla diskuze o tom, zda graffiti představuje umění či vandalský čin, pokračovat, avšak na kvalitativně vyšší úrovni.

6. Použitá literatura

- ATKINSON, R. *Psychologie*. Praha: Portál 2003. ISBN 80-7178-640-3.
- BIRZER, M., ROBERSON, C. *Introduction to Criminal Investigation*. CRC Press 2011. ISBN: 978-14-3983-934.
- BROŽ, V., SOUČEK, T., VESELÝ, K. *Kmeny*. Praha: Big Boss 2011, ISBN: 978-80-9039-732-3.
- DUBSKÝ, J., URBAN, L. *Sociální deviace*. Plzeň: A. Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-135-5.
- FISCHER, S.; ŠKODA, J. *Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada 2009, ISBN 978-80-247-2781-3.
- JANÍKOVÁ, H. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce*. Praha: Benepal 2012. Online na: http://www.benepal.cz/files/project_1_file/KRIMINALITA.PDF
- JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Aktuální problémy výchovy: analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum 1998, ISBN 807-18-555-8.
- KOHOUTEK, R. *Psychologie duševního vývoje*. Brno 2008.
- KRAUS, B. *Sociální patologie. Studijní materiály k zápočtu a zkoušce*. 2010. Online: <http://pdf.uhk.cz/kspas/socialni-patologie.pdf>
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2003, ISBN 80-7178-771-X.
- OVERSTREET, M. *In Graffiti We Trust*. Praha: Mladá fronta 2006. ISBN 978-80-903973-2-3.
- PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada 2012, ISBN 978-80-247-3470-5.
- SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže, Uvedení do problematiky*. Havlíčkův Brod: Grada 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
- SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2001. ISBN 80-7083-495-1.
- SOUČEK, T. a kol. *Kmeny*. Praha: BiggBoss 2011, ISBN: 978-80-903973-2-3
- TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie. Jak studovat zločin*. Praha: Grada 2010, ISBN 978-80-247-2982-4.

URBAN, L., DUBSKÝ, J. Sociální deviace. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, ISBN 978-80-7380-133-5.

2008. ISBN 978-80-7380-133-5

VACÍNOVÁ, M., LANGOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Praha: Československý spisovatel 2011, ISBN: 978-80-7459-014-6

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2008, ISBN 978-80-7367-414-4.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. Grada Publishing, Praha 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

Internetové zdroje

<http://www.poeta.cz/dilo/sprejerstvi-pomlcka-umeni-nebo-vandalismus-otaznik>

http://www.gamepark.cz/sprejerstvi_vandalismus_nebo_umeni_162051.htm

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Graffiti>

<http://graff.webgarden.cz/graffiti-slovník>

<http://www.poeta.cz/dilo/sprejerstvi-pomlcka-umeni-nebo-vandalismus-otaznik>

http://www.gamepark.cz/sprejerstvi_vandalismus_nebo_umeni_162051.htm

<http://graff.webgarden.cz/graffiti-slovník>

<http://graffitiblog.wgz.cz/rubriky/o-graffitech>

<http://puregraffiti.com/art/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Graffiti>

<http://www.graffitimag.cz/>

<http://www.ustaf.cz/radical/>

<http://graff.webgarden.cz/graffiti-slovník>

<http://www.feer.wbs.cz/Legendy-graffiti.html>

<http://www.hades.cz/gallery.php>

Seznam příloh

Přílohy č. 1 Graffiti ve fotografiích

Příloha č. 2. Slovník graffiti

1. Přílohy

Obr. 1 a 2: East Gallery

Zdroj: A. Huppertz, East Side Gallery.⁴¹

Obr. 3 a 4: Banksy

Zdroj: Banksy⁴²

⁴¹ Andre Huppertz, East Side Gallery. online na: <http://en.wikipedia.org/wiki/User:AndreHuppertz> [cit. 2013-10-29]

⁴² Banksy, online na: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Banksy_Kissing_Policemen.jpg [cit. 2013-10-29]

Graffiti v Plzni

Skvrňanská ulice - legální plocha. (obr. 5, 6, 7, 8, 9, 10)

Obr. 5

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 6

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 7

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 8

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 9

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 10

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 11 – Nepomucká ulice - ilegální graffiti, met. stanice.

Zdroj: vlastní fotografie

Mostní ulice - ilegální graffiti pod Malostranským mostem. (Obr. 12, 13, 14)

Obr. 12

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 13

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 14

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 15 - Edvarda Beneše ulice - ilegální graffiti.

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 16 - Klatovská třída - ilegální graffiti, u obchodu s potravinami.

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 17 - Hruškova ulice - ilegální graffiti (na nově natřenou zed').

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 18 - Domažlická ulice, u podchodu - ilegální graffiti.

Zdroj: vlastní fotografie

Písecká ulice NC Olympia - legální plocha. (Obr. 19, 20, 21)

Obr. 19

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 20

Zdroj: vlastní fotografie

Obr. 21

Zdroj: vlastní fotografie

Příloha 2: Slovník graffiti

CAP - tryska na spreji

CREW - skupina writerů

END TO END - vagon pomalovaný pouze pod okny, ale po celé jeho délce

FILLIN - vybarvení písmen

FRESH - nováček mezi profesionály

GRAFFITI - pochází z italštiny a znamená nápis

GRAFFITY ART- cela kultura (patří sem hip-hop atd.)

CHARACTER - obličej, postava, obrázek

CHROM - piecy vytvořené stříbrnou barvou

JAM- setkání writerů, kde často soutěží na nějaké ploše mezi sebou, kdo udělá lepší graffiti

LEGAL- místo kde je povoleno malovat graffiti, aniž by musel mít sprejer strach z postihu (volná a schválená místa)

NEW SCHOOL - moderní graffiti style

MC - zpěvák hip-hopu

OUTSIDER - tag na venkovní straně vagonu

OUTLINE - čára okolo piecu

PANEL - graffiti pod okny vlaku

PIECE - jedna práce writera

SKETCH - skica, náčrt

SPIT - zničení piecu

TAG - podpis writera

TÁGO,TEGOVKA - fixa určená k tagování (podpisům)

THROW UP - jen obrys maximálně dvě barvy

TOY - amatér začátečník (obvykle jako nadávka)

WHOLE CAR - graffiti přes celý vagon

WHOLE TRAIN - graffiti přes celý vlak

WRITER - ČLOVĚK VYTVAŘEJÍCÍ GRAFFITY (SPREJER)

XEROXBOY - sprejer, který napodobuje styl druhých

ROFF TOP - graffiti ve výšce (na komíně nebo na střeše)

QUICK-PIECES - vychází ze throw up techniky, čárkované, maximálně jednobarevné, avšak pečlivě provedeným obrysem

STYLE - cíl každého writera, mnoholetý proces, kdy se vyvíjí osobitý styl

BACHAŘ - člověk nespřejující, ale hlídací sprejery před případným nebezpečím např. policie, kolemjdoucí atd.

BACKJUMP (BJ) - namalování panelu za provozu soupravy CHECK- uznání druhého writera za dobrý piece

GURU - učitel

YARD - depo, kde sou zaparkované vlaky přes noc, a nebo, metro ZBOMBIT NĚCO- udělat někde tag nebo piece

ALL CITY - v každé části města je writer označen svým jménem

BITING - styl graffiti je napodobeninou jiného writera

BOMBING - nezákonný, masivní rozšiřování jména

BURNER - skvěle nasprejovaný graffiti

CROSSING - překrytí graffiti malbou jiného writera, což je způsobeno často na základě konfliktu, či zabrání atraktivní plochy v dané lokalitě

FAME - writer se snaží rozšířit své jméno, proslavit svůj styl

WALL OF FAME - plocha, kde má writer povoleno vytvořit své dílo, vznikají zde ty nejkvalitnější umělecká díla

KING - uznávaný writer se specifickou technikou a osobním stylem

LINE - metro, specifické trasy metra

MESSAGES - kresby, které obsahují krátké oznámení⁴³

⁴³ Zpracováno podle (<http://www.feer.wbs.cz/Slovník-Historie-graffiti.html> a <http://www.algcrew.websnadno.cz/Graffiti-slovník.html> [cit. 2013-10-29]